

I. RECES SEJMU LUBELSKIEGO [Z 15 VIII 1566 R.]<sup>a</sup>

Zygmunt August, z łaski Bożej Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie, <sup>b</sup>Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki etc.<sup>b</sup> pan i dziedzic. Wszystkiem<sup>c</sup> wobec i każdemu z osobna, komu by to wiedzieć należało oznaimuiemy, iż jako z przeszłych sejmowych odkładów i konstytucyi sejm ten za radą a spólnym zwolnieniem stanów koronnych i Wielkiego Księstwa Litewskiego był tu złożony, tak wszystkiej na to pracy nie litowaliśmy, aby i koronnym sprawom i zjednoczeniu obojga tych państw dosyć się było stało.

## Rewizyia.

Jakoż do konstytucyi z przeszłego sejmku piotrkowskiego, która zaczęcie sejmku tego od rewizyiej ukazowała, przystawiając czyniliśmy wszystkę pilność czas długi, częścią, aby się iuż to tak było uprzątnęło, aby i do innych spraw nie przeszkadzało i aby było uczyniło się wszystkiemu dosyć, temu co iest w przeszłych konstytucyach opisano. Do czego iednak przez rewizory podane Nam były wszystkich dochodów do stołu Naszego należących, frymarkow i innych rzeczy z warszawskiego sejmku na rewizyią odesłanych reiestra, które przeirzane są przez deputaty Nasze, ale ieszcze niektóre niekonkludowane przez Nas i rady Nasze, które na przyszły sejm przekładamy. Także o dech, o mostowych, o grobelnych i od wolnościach od myt i cel, tak wodnych, iako i ziemskich. Także też **de bonis nullo iure receptis**, które się ieszcze nie dokonały, chcemy rozumieć i o libertacyiach, które **in usu** przy mieściech z domow, z dworow i inych dóbr egzekucyiej podległych. Ale insze rzeczy, iako frymarki i które by były z strony Naszej albo przodków **nullo iure recepta bona** i ine wątpliwości, które iuż są przez Nas z radami Naszemi i posły ziemskimi skończone i odprawione, przy mocy swej zostawimy.

A co się tycze frymarkow, które się dla kontentacyiej i z inych przyczyn słusznych odłożyły i które by się nowo stać miały, a rewizyiej ieszcze potrzebują, by<sup>d</sup> rewidowane przed sejmem przyszłym być mają przez tyż<sup>e</sup> rewizory, którzy rewizyią przeszlą odprawo wali tak, iżby się ich rewizja na przyszły sejm zgutowała i przyniosła i ty frymarki żeby się dokończyły.

Listy Lwa Świdrygała<sup>1</sup>.

A w dalszym teiże konstytucyiej przeglądaniu o sądzeniu starych listów, Lwa Świdrygała i inych książąt, których kognicyia na ten sejm była odłożona, tak **cum ordinibus Regni** należliśmy: iż ktożkolwiek za listy temi iest **in possessione bonorum quorumcunque**, przy niej ma być zachowan **perpetue et in aevum iuxta tenorem earundem litterarum**.

## Miasta pruskie.

A co się dotycze konstytucyiej o pruskich miastach, które z listy swemi według warszawskiej konstytucyi, a potym też piotrkowskiej **peremptorie** miały okazować się, tedy iż z niemi nie stanęli, stanom koronnym proponowaliśmy to, za których zdaniem, przychylaiąc się do konstytucyi sejmku warszawskiego o zataieniu listów znaleźliśmy, iż na sejm blisko przyszły koronny piotrkowski pozwani mają być wszyscy ku konstytucyiom sejmów przeszłych, o których podług konstytucyi rozsądek uczyniemy.

<sup>a</sup> W drukach B. Czart, i Ossol. tytuł dopisany został później odręcznie. W VL tekst ten nosi tytuł: Reces sejmku lubelskiego roku 1566. Poniżej pominięto drobne różnice w pisowni pomiędzy obydwoma drukami oraz tekstem VL. <sup>b-b</sup> W VL: ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie etc. <sup>c</sup> W VL od tego momentu poszczególne przepisy są numerowane. d VL: te. e VL: wszystkich.

<sup>1</sup> Świdrygiello (1370-1452), syn Olgierda, brat Władysława Jagielly, książę litewski buntujący się przeciw Witoldowi i Jagielle. Tu powstał problem prawny, czy dokumenty wystawiane przez Świdrygiellę mają moc prawną.

Niedopuszczenie rewizyj.

Też tam konstytucji sejmów przeszłych podpadłemi być znajdujemy wszystkiej którzy na sejmie przeszłym warszawskim listy na dobra królewskie okazawszy i dekreta **reversionis** odnoszący, w tych dobrach rewizji nie dopuszczali.

Likwidacye.

A likwidacye z dekretów sejmowych około starych summ, gdzie by przed sejmem blisko przyszłym **in indicii competentibus** nie odprawiły się, tedy by<sup>g</sup> na blisko przyszłym sejmie uczynić to będą powinni ci, którym by to z dekretów należało.

Dobra exekucyi podległe.

Potym do konstytucyi o dobrach exekucyi podległych przyszedłszy, całe tę konstytucyją we wszystkim zostawiliśmy z tym dokładem, aby na blisko przyszłym sejmie ta czwarta część odłożona była wedle konstytucyi sejmów przeszłych, pod straceniem teiże dzierżawy, z których ta czwarta część ma być dana Rzeczypospolitej. A tam na tym sejmie dosyć się stanie exekucyjej podług praw, przywilejów koronnych, statutów polskich, konstytucyi i recesów pierwszych.

Dożywocia.

A dożywocia nie mają być dawane na dobra stołu królewskiemu należące, gdzie by stare summy były na dobrach Naszych królewskich, iedno kto by chciał upuścić Nam przynamniej czwartą część summy głównej zapisanej starej, w której by one dobra dzierżane były albo dzierżeć się miały. A wszakże wszystkie inne dożywocia według konstytucyi pierwszych zostawać i dawać się mają.

Poprawa miast.

Na oglądanie poprawy miast i wysłuszenie liczby z dochodów wszystkich **in genere**, które miasta mają, **ex nunc** deputujemy ku starostom osoby pewne.

Poborce.

Poborce na przyszły sejm piotrkowski ziachać się wczas będą powinni i uczynić liczbę dostateczną przed pany radami i posły koronnemi, którzy na to będą wysadzeni. A starostowie **retenta** poborów przed tym czasem mają wybrać z tych, którzy nie wydali i poborcom oddać, dochodząc **sine dilationibus et diffugiis quibusvis iuri contrariis**, ile z<sup>h</sup> prawa być może, prawem pospolitym na te, którzy by poborów nie wydali, **alias** czego by nie wybrali prze<sup>i</sup> niedbałość swoją. To powinni będą sami starostowie odłożyć i zapłacić do skarbu Naszego, zostawiając województwo ruskie, o wydanie tego poboru przy uniwersale warszawskiego sejmu. A ten pobor, który Nam poborcy oddać mają, co prędzej przyeśliśmy w sumę pięćkroć sta tysięcy złotych, Nam wziąć pozwolonych konstytucyją przeszłego sejmu<sup>2</sup>, i na sejmie przyszłym koronnym piotrkowskim okazać to mamy, żeśmy summy pięćkroć sta tysięcy złotych nie przebrali, obojęt sumę, pobor i nabyte pieniądze, w te pięćkroć sta tysięcy złotych kładąc.

Jarmarki.

Jarmarki pograniczne, które są konstytucyją piotrkowskiego sejmu postanowione o niewypuszczaniu wołów oprócz karmnych, zimowanych, szlacheckich i około innych towarów, iako o tym konstytucyją szerzej obmawia piotrkowska, w mocy zostawiamy<sup>3</sup>.

<sup>f</sup> VL: wszystkich. <sup>g</sup> Brak w VL. <sup>h</sup> Brak w VL. <sup>i</sup> przez VL.

<sup>2</sup> Por. wyżej LXVIII, konstytucja sejmu piotrkowskiego 1565 r. pt. Nabycie pieniędzy.

<sup>3</sup> Por. wyżej LXVIII, konstytucja sejmu piotrkowskiego 1565 r. pt. Na składy i jarmarki pograniczne.

A iżby tym pilniej przestrzeżenie było, tedy nie tylko starostom, ale i dzierżawcom tychże miasteczek iarmarkowych granicznych pilnować, hamować, rozkazuujemy pod taką winą, iako i starostowie i inszy byli powinni. A starostowie pograniczni, sądowni i niesądowni majątego, i ieden drugiego, także i celników doglądać, aby takowe kupie z Korony nie wychodziły pod takiemiż winami. A wszakże tak Naszem, iako poddanych Naszych kupcom po wszelakie towary wolno będzie ięździć do cudzych ziem ktorychkolwiek, a to do drugiego blisko przyszłego koronnego sejmku.

#### Odłożenie spraw.

A iż prze<sup>i</sup> nieprzyiechanie stanów litewskich i zatrudnienie spraw na ten sejm przypadłych wziąć się o nich czasu wiele musiało, tak iż go iuż i do innych spraw i do tego nie stawało, aby sprawy tu przypadłe **generali conclusiones** zamknięte były, przeto wszystkie takowe tu przypadłe sprawy, które przypaść były miały, z konstytucyi i recesow przeszłych, z temi warunki iako się tu odprawować miały, nie wzruszając iuż nic odprawionych spraw i owszem ie w swojej mocy tak, iako tu odprawione są, zostawując, odkładamy dla skończenia i wypełnienia tych rzeczy do innego blisko przyszłego sejmku walnego, który złożemy w tym roku blisko przyszłym 1567 do Piotrkowa. Na którym sprawy wszystkie sejmów przeszłych i terażniejszego, które nie są skończone, odprawimy i skończymy. A co się tycze sejmku spólnego stanom koronnym z stany Wielkiego Księstwa Litewskiego, wedle żądosci i prośby panów litewskich, którą przez posły swe czynili, złożyć mamy Polakom i Litwie na mieiscu wedle przywileiow dawnych społu, po blisko przyszłym sejmie piotrkowskim. Na których sejmiech<sup>j</sup> sprawy wszystkie z prawa pospolitego i z recesow i z konstytucyi sejmów przeszłych i terażniejszego przypadłe, skończyć mamy. A tamże na sejmie piotrkowskim koronnym blisko przyszłym obyczaj należć będziemy powinni wedle konstytucyi pierwszych, aby poczcziwie zasłużeni Rzeczypospolitej ludzie nagrodę służb swych przystoią mieli. Do ktorego też sejmku sprawy o ewikcyi działów, summ albo dóbr stołu Naszego między poddanymi Naszymi, gdzieby co exekucyi podlegało in **eodem vigore**, iako się tu były zniosły i znieść się też miały, albo się też ieszcze znieść mają z pozwow albo przypozwow i konstytucyi a recesow sejmów przeszłych, odkładamy. A na sejmie, który złożemy dla uniej spólnej Polakom z Litwą, w sprawie uniej albo ziednoczenia tych państw tak postąpiemy, aby iuż Korona z Litwą przez Nas podle przywileiow dostateczną unią wzięła, skończyła i wypełniła. Przeto na świadomie lepsze temu wszemu, pieczęć Naszą ku temu przycisnąćśmy rozkazali.

Dan na sejmie walnym koronnym lubelskim piętegonastego<sup>k</sup> dnia Augusta, lata Pańskiego tysiącznego pięćsetnego sześćdziesiątego szóstego, królowania Naszego trzydziestego siódmego. Na własne Króla lego Miłości rozkazanie.

## II. EDICTUM NE QUIS AUDEAT AD EXTERNAM MILITIAM PROFICISCI [27 MAJA 1566 R.]

Zygmunt August, z łaski Bożej Król Polski etc. Oznaimuiemy wszem wobec i każdemu z osobna, iżeśmy widząc zewsząd wielkie niebezpieczeństwa koronne, a zatym się na każdy czas potrzebny na Koronę i ine państwa Nasze spodziewając, gdyż ieszcze ani z moskiewskiem żadnego pewnego postanowienia około pokoju nie mamy i z królem szwedzkim wojnę widzimy, za radą i zgodnym zezwoleniem panów rad Naszych koronnych i za pilną prośbą posłów ziemskich mocą uchwały sejmku niniejszego lubelskiego ustanawiamy i uchwalamy, aby żaden z poddanych Naszych z ktoregożkolwiek stanu, ani iezny, ani pieszy, do ziem postronnych na służbę żołnierską wyieździć ani wychodzić nie śmiał, pod winą konferowania wszystkich dóbr swoich leżących i ruchomych, kto by osiadły był; a ktoby osiadłości żadnej nie miał, tedy **sub banitionis poena**, której to winy tak na osiadłe iako i gołoty, którzy by się kolwiek sprzeciwić tej konstytucyi a na obcą żołnierską służbę wyieźdzać albo wychodzić śmieli, iuż **ex nunc**

<sup>i</sup> Zob. s. 194. <sup>j</sup> sejmach VL. <sup>k</sup> piętnastego VL.